

Reportage: Bilder lugnar och förklarar för barn i vården

– Det går lättare med nästa vårdbesök om barnet fått möjlighet att bearbeta det första besöket. Då fungerar bilder bra, säger Gunilla Thunberg. Fotograf/Illustrator: Jan Kallenberg

Genom att använda bilder före, under och efter ett sjukvårdsbesök kan barn känna sig trygga.

– Om barn inte är så oroliga kan de medverka lättare. De blir till och med friska snabbare om de känt sig lugna under proceduren, säger Gunilla Thunberg, logoped och doktor i språkvetenskap.

Gunilla Thunberg jobbar på DART (<http://dart-gbg.org/>). Det är ett kommunikations- och dataresurscenter för personer med funktionsnedsättning. Enheten tillhör Sahlgrenska Universitetssjukhuset. På DART arbetar man med alternativ kommunikation, bland annat med bilder. Hon har medverkat i forskning på Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus och på Södra Älvsborgs Sjukhus, SÄS. På båda sjukhusen har det framkommit att barn verkar bli mindre oroliga då de fått bilder innan vårdbesöket.

Viktigt med förberedelser

Grundproblemet är att vi alla känner oss otrygga inför en okänd situation. Barn – inte minst de som har problem med att kommunicera - är särskilt utsatta eftersom de kan ha svårt att förstå det som de vuxna säger.

– Barnen hade mindre ont när de i förväg visste vad som skulle hända. De behövde heller inte ta lugnande medicin, berättar Gunilla Thunberg.

Ökar förståelsen

Det har visat sig att både barn och vuxna som har fått se på bilder innan besöket på sjukhuset, har haft lättare att förstå viktig information. Det kan gälla att man till exempel inte får äta innan ett ingrepp. Även om det i den skriftliga informationen står att du inte får äta eller dricka så är det inte alla som förstår begreppet "inte". En bild med överkryssad mat och dryck förstår däremot de allra flesta.

Kontroll över sitt besök

Barn på sjukhus har också fått prova en så kallad schemabok. Den har bilder fastsatta med kardborreband. I boken visas alla moment som ingår när barn till exempel ska sövas. Stegvis kan barnet ta bort bilderna. Hen ser vad som är gjort och vad som är kvar. På detta enkla sätt kan både föräldrar och barn ha kontroll och vet precis vad som kommer att hända. På näst sista bilden är det en glass och sista bilden föreställer ett barn som vinkar hej då.

Alla kan använda bilder

Som förälder går det också att skapa egna bilder för att förbereda sitt barn.

– Så kallat ritprat är en jättebra metod. Du som förälder ritar, nästan som en serietidning, när du berättar för ditt barn. Dessutom blir man som vuxen tydligare och långsammare i sin förklaring när bilder växer fram, kommenterar Gunilla Thunberg.

Bilder ger barnet en känsla av kontroll över situationen. Den förälder som inte vill måla eller som inte vet vilket slags bilder som kan fungera, kan hitta stöd på webbplatsen KomHIT. En film som visar hur man kommer igång med att göra och använda bilder finns på Bildstöd.se.

Bilder ökar förståelsen

Gunilla Thunberg är mamma till en pojke med autism. Hon har

själv använt bilder för att förbereda sin son inför vårdbesök, senast vid en magnetkameraundersökning. Gunilla ringde till avdelningen för att få reda på exakt vad som skulle hända. Hon skapade därefter en bildserie.

– Utan bilder hade han ställt en miljon frågor både innan och under undersökningen. Han förstår bättre med bilder och kan då föreställa sig saker och ting, han kan liksom väva ihop scenarierna inne i huvudet, säger Gunilla.

En bild föreställde en streckgubbe som ligger inne i ett stort rör. Nästa bild visade en klocka och 30 minuter. När sonen kom in i magnetkameran gjorde han exakt som på bilderna och väntade tålmodigt i en halvtimme. Han var helt blixstill, precis som streckgubben.

– Personalen tyckte han var fantastisk. De hade nästan aldrig haft någon som hade varit så lätt att hantera, skrattar Gunilla.

Bilder hjälper bearbetning

Det är viktigt att ha bilder att titta på också efter vårdbesöket. Har barnet varit med om en obehaglig upplevelse behöver hen bearbeta sina intryck och känslor. Det kan vara svårt att sätta ord på det man varit med om men bilder kan hjälpa barnet att förstå och berätta. Det är också lättare för den vuxna att få kontakt med barnet med hjälp av bilder.

– Att få lägga bitarna på plats är inte minst viktigt inför nästa besök i vården. Det går lättare med nästa besök om barnet fått möjlighet att bearbeta det första besöket, förklarar Gunilla Thunberg.

Att leka och hålla på med rollspel är också bra sätt för barn att förbereda sig eller bearbeta sina upplevelser.

Individuell anpassning av bilder

Gunilla Thunberg tycker att det inte finns något generellt svar på frågan vad som är bra bilder. Man får försöka sätta sig in i barnets tankevärld när man använder sig av bildstöd. Hur brukar han eller hon uppfatta saker, vilka frågor kan komma att ställas?

Det är bra om bilderna är så naturtrogna som möjligt. Gunilla tycker att ett barn – framförallt ett med en intellektuell funktionsnedsättning – har lättare att identifiera sig med ett avbildat barn än med djur. Fotografier är bra men de brukar bli för detaljrika. Färgbilder är bättre än svartvita.

Det är effektivt med mycket konkreta bilder som visar vad som ska hända steg för steg. Även lite obehagliga saker behöver visas. Då blir till exempel en spruta inte en överraskning. Det viktigaste för barnet är känslan av kontroll.

Passar alla åldrar

Som närstående kan man ta hjälp av bilder när barnet är mycket litet.

– Ett barn börjar tolka bilder redan innan det fyllt ett år. Ta

pekböcker som exempel. Bilderna hjälper barnen i samspelet med vuxna, man pratar om det som är på bilden, förklarar Gunilla Thunberg.

Enligt Gunilla Thunberg finns ingen övre åldersgräns för bildstöd. – Personal har uttryckt oro för att folk skulle känna sig kränkta av bilder men det är väl ingen som känner sig kränkt när man kommer hem från Ikea och ska titta på instruktionen för att sätta ihop möbeln. Det är ju bara skönt att slippa läsa en massa text.

Rädsla blockerar informationsinhämtning

Inte minst vuxna som har någon form av påverkan på hjärnan, till exempel svårigheter efter stroke eller demens, kan behöva bildstöd. Sedan finns det tillfällen i livet man inte kan eller orkar ta till sig information, till exempel vid ett chockartat cancerbesked. Även den mest medicinskt belästa kan i rollen som patient känna sig rädd, utsatt och ångestfylld. Då behöver man mer stöd för att förstå informationen.

Förutom att bilder används för att kommunicera, är de ett stöd för minne och för att förstå tid. De utvecklar begrepp och ordförråd.

Skribent: Jan Kallenberg

Granskare: Gunilla Thunberg, logoped och doktor i språkvetenskap, DART, Sahlgrenska Universitetssjukhuset.